

UDC | УДК : [001.895:111.6]:006.015.5=(477)

Анотація: Подальший розвиток інноваційної діяльності в Україні можливий за умови розуміння значення наукової та високотехнологічної діяльності, які створюють нове знання та інновації.

Удосконалення інноваційної діяльності можливе лише за умови адекватного умовам розвитку понятійно-категоріального апарату зазначеної сфери (відображає сутність явища) шляхом його закріплення у базових нормативно-правових актах (розкривають основні змістовні характеристики явища) та однорідного застосування на практиці.

Останнє визначило запропоновані напрями покращення інноваційної політики держави.

Ключові слова: наука; знання; нове; інновація; продукт; результат; потенціал; інноваційна діяльність; інноваційна політика; нормативно-правове регулювання

INNOVATIVE ACTIVITY: PROBLEMS, ESSENCE, SUBSTANTIAL COMPONENTS AND IMPROVEMENT WAYS

GORDIENKO S.,

Dr. of Law, Associate Professor, Kyiv University of Law

Abstract

The main obstacle of the development of our country is the lack of understanding of the importance of science in the development of society, which is the main component of the state economy updating. Indeed, the developed countries have a rich economy, because they have a strong science.

A country that does not support its science gets into a vast dependence on science and economy of other countries and loses its ability to ensure its own safety.

Therefore, science and technology have to become one of the main priorities of the government activity in Ukraine.

In the scientific community, there are disputes as to the understanding of the term "innovations" and to their place in the satisfaction of social needs, that give rise to new and adequate understanding of innovations and innovative activity.

In the modern world, innovation is defined as a social and cultural phenomenon, and the terms "new", "novation", "innovation", "innovative process" are used in legal acts and everyday practice. However, they are often wrongly identified.

Innovative activity is a ground of creating new knowledge and intellectual products recognized at the national, re-

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ: ПРОБЛЕМИ, СУТНІСТЬ, ЗМІСТОВНІ СКЛАДОВІ ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ

С. Г. ГОРДІЄНКО

доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри інтелектуальної власності та інноваційної діяльності, Київський університет права НАН України

✉ зв'язок з автором: gordienko19591959@mail.ru

Однією найсерйознішою і, не виключено – головною, перешкодою на шляху розвитку нашої держави є хронічне нерозуміння суспільством, включаючи керівництво України, значення науки в сучасному світі.

Якщо послухати деякі заяви наших державних мужів або перечитати окремі абзаци з їх виступів, у яких наука все-таки згадується, то легко переконалися, що підкреслюється тільки один аспект сучасної науки – її прикладне значення. Фундаментальна ж наука, спрямована на отримання якісно нового знання, не цікавить нікого – ні державу, заклопотану поточними проблемами, ні приватний бізнес, який сконцентрований тільки на так званих швидких грошах. Коли ж запитаєш у посадових осіб, у чому причина такого стану речей, почувеш у відповідь, що фундаментальні дослідження можуть собі дозволити тільки заможні країни.

З таким в жодному разі не можна погодитися, тому що, якщо така точка зору переможе остаточно, наше суспільство очікує розумова деградація й істотне зниження якості життя. Фундаментальна наука як компонент цивілізаційного розвитку не зводиться й не може зводитися до меркантильних суспільних потреб – нових технологій, нових методів лікування, нових виробів широкого вжитку [25].

Кожній людині зрозуміло, що безпека країни – це не тільки сильна армія і професійні спецслужби. Це насамперед реальний сектор економіки, який створює матеріальні блага, заробляє гроші, на які, врешті-решт, і утримуються армія та силові структури. Для того, щоб у країни було завтра, необхідно на-

gional and global levels, on which ownership right further extends.

So, this determines the method of the innovation formation: on the basis of analysis of information a human intelligence creates a new knowledge, i.e. something completely new. New knowledge recognized at the national, international, regional or global levels is innovations that are further defined as non-material and material.

A specific author is a creator of a non-material product.

Too often the materialization of an innovative product requires an author of the methodology / technology of its materialization.

Depending on the funding the ownership right is defined on non-material innovative product – intellectual property and materialized innovative product – the physical property.

The analysis and rationale of concepts and categorical apparatus in relation to innovative activity are proposed. Its unambiguous application in legal acts of the state and its codification is necessary. Innovative activity in Ukraine is regulated by almost 200 documents of international law and 80 documents of national law.

We recognized the need for structuring of the set of the governmental agencies and non-governmental organizations involved in the innovative activities and unambiguous interpretation of their competence.

We mark a need for defining and agreeing on the content of an innovative doctrine and policy of the state, as well as a list of innovative programs and state programs of the development of scientific and industrial complex of Ukraine.

Keywords: science; knowledge; the new; innovation; product; result; potential; innovation; innovation policy; legal regulation

ИННОВАЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ: ПРОБЛЕМЫ, СУЩНОСТЬ, СОДЕРЖАТЕЛЬНЫЕ СОСТАВЛЯЮЩИЕ И ПУТИ УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ

ГОРДИЕНКО С.Г.

доктор юридических наук, доцент, профессор кафедры интеллектуальной собственности и инновационной деятельности Киевского университета права НАН Украины

Аннотация: Дальнейшее развитие инновационной деятельности в Украине возможно при условии понимания значения научной и высокотехнологической деятельности, которые создают новое знание и инновации.

Усовершенствование инновационной деятельности возможно лишь при условии адекватного условиям развития понятийно-категориального аппарата ука-

самперед піднімати економіку. І починати це робити потрібно вже сьогодні. У тому числі й для того, аби забезпечити безпеку країни завтра.

Для того, щоб створити те чи інше виробництво, необхідно чітко знати, що і як робити, хто це робитиме та за які гроші. Інакше кажучи, виробництво стоїть на трьох китах: продуктах і технологіях їх виробництва, людях та фінансуванні. А щоб виробництво було конкурентоспроможним, треба випускати нову продукцію за сучасними технологіями, мати висококваліфікованих фахівців, обізнаних із такими технологіями, і мати гнучкі й доступні механізми фінансового забезпечення. Аналіз цих компонент свідчить, що ключовим елементом їх є *наука*. Тільки наука створює нові продукти й технології, тільки люди, котрі займаються науковими дослідженнями на світовому рівні, здатні підготувати спеціалістів, які знають сучасний стан будь-якої галузі знань, і тільки спеціалісти, не з чуток обізнані зі світовим досвідом, у змозі створити необхідні фінансові інструменти та підтримувати їх працездатність. Саме розуміння цих взаємозв'язків є основою процвітання економік усіх провідних країн світу: *економіка в них багата, тому що наука сильна, а не навпаки*.

Таким чином, головним джерелом загроз існуванню України як держави, вбачається не зовнішній противник, або кримінальний тероризм у країні, а різке падіння наукового й інтелектуального рівня суспільства, наслідком чого може стати повна залежність економіки, армії, населення від допомоги та прихильності сильних цього світу. *Країна, яка не береже й не підтримує свою науку, потрапляє у васальну залежність від науки та економіки інших країн і втрачає здатність більшим самостійно гарантувати свою безпеку*.

Тому одним із головних пріоритетів діяльності державної влади в Україні має стати науково-технічна сфера. Причому починати слід з системи державного управління, що забезпечує одночасно і цілеспрямованість державної політики в цій галузі, і диверсифікованість інструментів підтримки та стимулювання науки.

Ключовим елементом до забезпечення безпеки країни та високого патріотичного духу її громадян є високий рівень науки. Без цього успішне і безпечне завтра в Україні не настане [45].

На жаль, на даний момент ми змушені говорити про відставання української освіти й науки від світових показників.

За даними американської National Science Foundation, за останні 10 років Україна змістилася з 32 на 41 місце по оцінці досягнень у сфері вищої освіти. Уся українська наука по своєму потенціалу уступає Кембриджському університету.

зання сфери (отображає сутність явлення) путем його закріплення в базових нормативно-правових актах (раскрывают основные содержательные характеристики явления) и однорядного примения на практике.

Последнее определило предложенные направления улучшения инновационной политики государства.

Ключевые слова: наука; знание; новое; инновация; продукт; результат; потенциал; инновационная деятельность; инновационная политика; нормативно-правовое регулирование

Open Access

This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

Якщо в 2006 році українська освіта займала 77 місце в цьому рейтингу, то в 2011-му – уже 82.

Для зміни цієї тенденції необхідно проводити реформи у законодавчій сфері [13].

Останнє в першу чергу стосується зазначеної нами проблематики інноваційної діяльності, адже Україна вичерпала сировиннопереробні та низькотехнологічні напрями свого розвитку. Переорієнтовуючись на високотехнологічний шлях подальшого розвитку, держава повинна зробити ставку винятково на людський капітал, а не на природні, інфраструктурні або промислові ресурси, включити конкурентоспроможну науку й передовий утвір у число головних двигунів своєї економіки.

Головний механізм забезпечення інноваційного розвитку економіки й суспільства потребує посилення взаємодії між творчістю, наукою, бізнесом і владою на основі їх зацікавленості в співробітництві [14].

Часто цитована С. Капіцею фраза його діда щодо чиновників: «Дайте мені утримувати казенну мурашу, і в мене буде екіпаж, запряжений четвіркою коней» [30], як свідчить сьогоднішня не втратила своєї актуальності! Адже взаємодію між владою та наукою здійснює чиновник, не завжди добросовісний, а частіше такий, який думає не про Батьківщину, а про свій карман.

У науковому середовищі дотепер йдуть суперечки про те, що розуміти під терміном «інновації», а також яке їх місце в задоволенні суспільних потреб.

У багатьох роботах як вітчизняних, так і закордонних авторів, інновації розглядаються в контексті зв'язку з іншими проблемами, що приводить до переважно постановочних і описових висновків. Фактично поза полем зору дослідників залишилися проблеми природи інноваційної діяльності в цілому, її суб'єктів, соціальних джерел, рушійних сил створення й впровадження інновацій на мікро – і макрорівнях і інші тісно пов'язані питання, що припускає здійснення філософсько-методологічного аналізу інновацій [17].

Цим цілям можуть служити госпрозрахункові підрозділи, що спеціально займаються інноваційною й впроваджувальною діяльністю, співробітництвом з інвесторами [2].

Якщо в природних умовах численні форми життя виживають завдяки адаптації, то в середовищі, яке видозмінює людей, ціною, що забезпечує виживання, стає пізнання. Саме воно здатне вирішувати сучасні деструктивні проблеми. Однак, головною перешкодою на цьому шляху став науковий дилетантизм. Дилетанти «науку ухвалюють не за послідовний розвиток розуму й самопізнання, а за різні досліди, вигадані

різними особами в різні часи, без зв'язку й співвідношення між собою» [27].

Тут доречно процитувати міркування про науку В. Сонькіна: «Наука малює «картину світу», але це полотно не можна повісити на стіну Ермітажу, Лувру чи Кремля, не можна продати, здати в оренду, закласти. Взагалі не можна перетворити в готівку ... Нічого матеріального, речового, такого, що зразу можна взяти в руки або продати, академічна наука не створює. Наукові теорії не патентують. Вони нічого не варті, тому що безцінні. Різноманітні дослідження можуть бути побудовані на основі наукових ідей і можуть бути (а можуть і не бути!) прибутковими, але сама по собі наука прибутковою бути не може за визначенням – інакше це не наука, а винахідництво [48].

Важливим фактором цього є фінансування, яке наприклад у 2011 році на виконання наукових і науково-технічних робіт за рахунок державного бюджету складало 3860 млн. грн., що становить лише 0,29% ВВП – це в шість раз менше, чим передбачене Законом України «Про наукову й науково-технічну діяльність» [43].

Ми всі вірили і сподівалися на інновації, розраховували, що вони швидко дозволять розв'язати багато проблем вітчизняної економіки. На жаль, цього не трапилося. Сьогодні траєкторія руху інноваційного процесу дуже нагадує зигзаги, тому що шлях йому прокладає штурман, який не має з собою карти [47].

Слушно зауважила доктор економічних наук О. Лапко, «в той час, як на Заході теорії інноваційного розвитку вивчались, аналізувались і вдосконалювались, в Україні, як і в усіх країнах колишнього Радянського Союзу, теорії інновацій вважались антикласовими. У 80-ті роки в індустріально-розвинутих країнах світу теорію інтенсифікації замінила теорія інноваційних процесів, як підґрунтя нової моделі економічного зростання» [24].

У світовій суспільно-науковій думці усе активніше ведеться мова про побудову *нової соціальної реальності – інноваційного світу*.

Термін «інновація» у сучасному світі придбав саме найширше застосування на сторінках наукової періодики (практично витиснувши з наукового обороту попередні аналогові визначення

– «науково-технічний прогрес», «науково-технічна творчість»), у засобах масової інформації, у середовищі менеджерів, бізнесменів, керівників різних галузей і т.д. Слово «інновація» стало «рейтинговим». Використовувати в структурі своєї діяльності інноваційні технології й методи означає встигати «у ногу з часом», безпомилково вгадати прогресивний напрямок розвитку. Це – загальносвітова тенденція.

На сучасному етапі розвитку світової економіки все більше значення набувають інновації, оскільки саме вони багато в чому визначають конкурентоспроможність країн на світових ринках і стають новими джерелами економічного росту, заснованого на знаннях.

Національна інноваційна система і національна стратегія розвитку інституту інтелектуальної власності є невід'ємними складовими механізму управління інноваційним потенціалом і регулювання відносин інтелектуальної власності [19].

Серед основних базових документів, що визначають напрями співпраці в галузі освіти і науки, збору та аналізу даних стосовно інновацій і захисту інтелектуальної власності в творчій інноваційній діяльності маємо:

- Статут Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури, Керівництво Осло з Директивою Європейського парламенту та ради ЄС;
- Модельне законодавство країн СНД;
- Міждержавну програму інноваційної співпраці держав-учасниць СНД на період до 2020 року;
- Стратегію економічного розвитку Співдружності Незалежних Держав на період до 2020 року;
- Директиву № 2001/29/ЄС Європейського парламенту і Ради ЄС про гармонізацію деяких аспектів авторських і суміжних прав в інформаційному суспільстві;
- Рішення Ради глав урядів СНД «Про основні напрями довгострокового співробітництва держав-учасників СНД в інноваційній сфері;
- 4 чинних нормативно-правових актів про інноваційну діяльність в СНД і 11 – статус яких не визначено Україною;

- 103 діючих Угоди з різних аспектів науково-технічного співробітництва та 44 статус яких не визначено;
- 45 діючих Угод КМУ у сфері науково-технічного співробітництва з іншими країнами, 2 статус яких не визначено;
- 52 чинних угоди та 15 статус яких не визначено з питань військово-технічного співробітництва;

Тобто, на міжнародному і міждержавному рівні ІД України регулюється понад 200 нормативними актами.

За інформацією Вінника О.М. у 2009 рік інноваційні відносини регулювалися 2 Кодексами, 6 Законами, низкою Постанов ВР України, 1 Указом Президента, 3 постановами Уряду загального характеру та 3 індивідуальними постановами та 5 міжнародно-правовими актами [3], що дещо дисонує з наступним.

Нами ж встановлено, що станом на 2014 рік інноваційна діяльність (ІД) в Україні регулюється також 2 Кодексами України, але вже – 27 Законами, 3 Постановами Верховної Ради, 7 Указами та 1 Розпорядженням Президента України, 26 Постановами Кабінету Міністрів України та рядом наказів інших державних органів.

Приймаючи останні твердження за відправне ми можемо зазначити, що зростання кількості зазначених НПА в проміжок з 2009 по 2014 роки по експоненті свідчить про суттєве ускладнення відносин у сфері інноваційної діяльності.

На підставі викладеного, автору важко навіть припустити, щоб 200 нормативних актів міжнародного і міждержавного характеру виданих у різні часи можна було ефективно застосувати у нормативно-правовому регулюванні інноваційної діяльності в Україні без їх належного наукового опрацювання, та ще й чекати високого економічного ефекту.

Однозначно, що в зазначених умовах значна кількість (майже 80) національних НПА підлягає суттєвому переопрацюванню у відповідності до сучасних політико-економічних умов при використанні як фундаменту – міжнародного законодавства.

На нашу думку, вказана методика відповідає б традиціям новітнього українського законодавства, зокрема, Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про інформацію» та Закону України «Про доступ до публічної інформації», де зроблена спроба систематизувати суспільні відносини в інформаційній сфері – внесення змін до 56 актів вищої юридичної сили [5].

Це дозволить ліквідувати такий недолік українського законодавства як декларативність окремих його положень, в першу чергу стосовно забезпечення схоронності самої інформації та прав власників інформації, яка віднесена до різних видів «таємниць».

Для здійснення ефективної інноваційної діяльності важливу роль відіграє її нормативно-правове забезпечення, яке в Україні започатковано Законом України «Про основи державної політики у сфері науки і науково-технічної діяльності» [11], який на даний час втратив чинність.

Проведений аналіз діючого нормативно-правового забезпечення переходу економіки України на інноваційну модель розвитку показав, що таких документів у нашій державі, як стверджує випущене в трьох томах «Інноваційне законодавство України», нараховувало в 2003 році близько 200 [21]. Але кожен із них має ті чи інші недоліки і не вирішував проблему комплексно.

До основоположних законодавчих актів, які регламентують інноваційну діяльність, належать Закони України «Про інноваційну діяльність» [10], «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» [12] та «Про загальнодержавну комплексну програму розвитку високих наукових технологій» [8] на основі яких має будуватися вся нормативно-правова база інноваційної діяльності.

Закон України «Про інноваційну діяльність» визначає її об'єкти, кількість яких надзвичайно велика. На їх реалізацію необхідні величезні фінансові та матеріальні ресурси, що, як відомо, в нашій державі обмежені. Це вимагає визначити пріоритети інноваційної діяльності. На вирішення цієї проблеми спрямований Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», яким на строк до 2007 р. за стратегічними пріоритетними напрями інноваційної діяльності

в Україні на 2003–2013 рр. визначалися середньо-строкові пріоритетні напрями інноваційної діяльності загальнодержавного рівня.

Закон України «Про загальнодержавну комплексну програму розвитку високих наукоємних технологій» регламентує реалізацію проектів із розроблення наукоємних технологій та впровадження їх в економіку, що за пріоритетними напрямками інноваційних процесів сприяло б нарощуванню обсягів виробництва у більшості видів промислової діяльності, освоєнню нових видів конкурентоспроможної продукції, закріпленню на зовнішніх ринках.

Підсумовуючи, слід зазначити, що в Україні створено досить розгалужену і розмиту сукупність нормативно-правових актів для здійснення і розвитку науково-технічної та інноваційної діяльності.

Останнє і визначило низьку ефективність інноваційної діяльності в Україні.

У передових країнах говорять про майбутнє, нерозривно пов'язане з інноваційним типом розвитку суспільства, що здійснює постійні якісні перетворення не тільки в техніко-технологічній, але й у політичній, правовій, культурній та соціальній сферах суспільства.

Тобто, у сучасному світі інновація визначається як соціально-культурний феномен [16].

Терміни «нове», «новація», «інновація», «нововведення» широко використовуються у повсякденній практиці і нерідко ототожнюються, хоча дещо різняться за своєю сутністю. Ці терміни об'єднують те, що вони відображають розвиток шляхом оновлення.

У літературних джерелах є чимало визначень – новації технічні, економічні, організаційні, управлінські та ін. Виокремлюють такі ознаки, як масштаб інновацій; параметри життєвого циклу; закономірності процесу впровадження тощо.

Слід зазначити, що спроби вдосконалення термінологічного апарату в інноваційній сфері приймалися неодноразово: автори акумулювали, систематизували й критично аналізували визначення пропонувані вітчизняними й закордонними вченими [23, 39], а також визначення, які використовуються в законодавчих документах РФ і її регіонів [4]; пропонували власні визначення на основі

так званого «системного підходу» [29], із правової точки зору [4] і з філософських позицій [41]; призивали до відкритої дискусії [22] тощо.

Проведений огляд визначень поняття «*інновація*» – а це кілька десятків статей, монографій і підручників – дозволив виявити загальне: мовні особливості; ключове слово, рівень новизни, необхідність ефекту, прибутковості, необхідність задоволення потреб, часові рамки.

І це не дивно, адже як зауважив відомий американський футуролог Елвін Тоффлер, серед проблем, з якими стикається суспільство, немає важливішої і складнішої, ніж проблема нововведень [37].

Так, у технічних науках акцентується увага на технологічній стороні змін на основі принципово нових технологій (В. Макаров, Г. Менш та ін.). У економічній науці фіксується не лише процес впровадження, але і широкомасштабне рентабельне використання новацій (П. Друкер, В. Мединський, А. Пригожин, Й. Шумпетер та ін.). У сфері педагогічних наук все більшу популярність набувають інноваційні заходи у галузі управління освітнім процесом (В. Симонов) [15, 36, 46].

В залежності від об'єкту і предмету дослідження інновації розглядають як: процес (Г. Гвішиані, В. Кабаков, І. Перлакі, І. Пінінгс, В. Рапопорт, Б. Санто, Б. Твісс), як одну із фаз цього процесу (В. Хартман та ін.), як результат в цілому (С. Бешелев, Ф. Гурвич), як зміну у соціальному середовищі де протікає «життєвий цикл» інновацій (Ф. Валента, Л. Волдачек, Ю. Яковець), як систему (М. Лапін, Й. Шумпетер) [44].

Тобто: *інновації* як інструмент перетворення набули значного поширення в економічній, політичній, соціальній, психологічній, управлінській, духовній сферах діяльності соціальних суб'єктів; у філософії «інновацією» називають здатність вивертися за межі складного проблемного філософського мислення, бачити нові проблеми, шляхи, засоби їх рішення, цілеспрямоване впровадження в існуючу практику того чи іншого нововведення, завдяки якому відбуваються позитивні зміни і досягається необхідний ефект; у соціології – процес впровадження елементів однієї культури в іншу, соціально-культурний процес, який сприяє закономірним, різноманітним трансформаціям соціуму, в психології – нову, створену духовну, психічну

реальність, сутність якої вступає у певну суперечність з наявною традицією, в етиці – зміни етичних норм; в економіці – сукупність виробничих і комерційних заходів, суспільний, техніко-економічний процес або новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення – виробничі, адміністративні, комерційні та інші, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери; «інноваційна діяльність» – це діяльність, в результаті якої народжується щось нове (новація), яке відзначається неповторністю та оригінальністю і якого до того не існувало в природі, суспільстві; близькими, але не тотожними є поняття «інновація», «новація», «нововведення», «новаторство», «нове» і вони можуть стати основними категоріями дослідження у новій галузі знання – «філософії інноватики» [44].

Б. Твісс визначає *інновацію* як процес, у якому винахід або ідея набувають економічного змісту. Ф. Ніксон вважає, що *інновація* – це сукупність технічних, виробничих і комерційних заходів, що спричиняють появу на ринку нових товарів, поліпшених промислових процесів та устаткування.

Відповідно до міжнародних стандартів, *інновація* визначається як кінцевий результат інноваційної діяльності, який дістав втілення у вигляді нового, або удосконаленого продукту, впровадженого на ринку, нового або удосконаленого технологічного процесу, що знайшов використання у практичній діяльності.

Щодо змісту цього поняття у фахівців існують *два підходи*. Класичним вважають викладене австрійським економістом Й. Шумпетером ще у 1913 р. у праці «Теорія економічного розвитку» розуміння цього процесу як такого, що складається з п'яти основних складових: введення нового товару з яким не знайомий споживач, або товару нового виду; впровадження нового методу виробництва продукції, який раніше не використовувався у цій галузі промисловості; відкриття нового ринку, на якому цю галузь промисловості цієї країни не було представлено; завоювання нового джерела сировини та напівфабрикатів; впровадження нової організаційної структури в будь-якій галузі.

Схожої точки зору дотримується й Ла Герре, який визначає *інновацію* як будь-яку зміну у внутрішній структурі господарського організму.

Однак більшість економістів обмежують галузь інновації науково-технічними і технологічними питаннями. При цьому *інновація* це процес застосування нових технологій, виробів; результат у вигляді нових методів, продукції, технологічних процесів.

Так, Б. Санто визначив *інновацію* як суспільно-технологічний та економічний процес, який завдяки практичному використанню ідей та винаходів сприяє створенню кращих за своїми характеристиками виробів і технологій.

Приблизно так трактується це поняття і в більшості сучасних словників та довідників: «*інновація* – це процес, у ході якого винахід чи відкриття доводиться до стадії практичного застосування і починає давати економічний ефект, новий поштовх науково-технічних знань, що забезпечують ринковий успіх»; «*інновація* – це процес, спрямований на створення, виробництво, розвиток та якісне удосконалення нових видів виробів, технологій, організаційних форм».

П. Лемерль характеризує *інновацію* як «новий продукт або послугу, спосіб їх виробництва, нововведення в організаційній, фінансовій, науководослідній та інших сферах, будь-яке удосконалення, що забезпечує економію витрат або створює умови для такої економії».

На схожій позиції щодо визначення цього поняття стоять автори словника ринкової економіки. На їх думку, *інновації* характеризуються насамперед ефективністю вкладених коштів, розвитком винахідництва та раціоналізаторства.

Термін «*інновація*» почав застосовуватись у вітчизняній літературі пізніше, ніж за кордоном. У виданнях до 1990 р. терміну «*інновація*» не існувало. Водночас за кордоном це поняття виникло на початку ХХ ст. і дістало подальший розвиток та аналіз у 30-ті роки.

Найприйнятнішим для прикладного використання є визначення інновацій, який враховує науково-технічний та економічний аспекти. Крім того, зазначене коло проблем глибше досліджене порів-

няно з організаційними та соціальними аспектами інновацій.

Обґрунтованими і виваженими, як нам уявляється є висновки та пропозиції Крючкова С.Е., хоча з усіма у повному обсязі погодитися важко:

- поняття «інновація» тісно пов'язане з такими категоріями як «нове», «відкриття», «творчість». Процес осмислення виникнення нового ішов у відповідності з наступним вектором: від відкриття того, що існує в природі, до творчості – створенню того, чого в природі не було, а від нього – до інновації – складного процесу, результатом якого є деяке нововведення, що має не просто соціальну значимість, а задовольняє певну суспільну потребу, що має комерційну вартість;
- *інновація* – це складний процес, що представляє собою «ланцюг» взаємозалежних і змін, що свідомо ініціюються, що бере початок у сфері фундаментального знання, що існує в науково-технічній сфері та завершується в сфері споживання (новим способом задоволення вже наявних потреб);
- терміни «інновація», «нововведення» і «нововведення», «відкриття» не повинні вживатися як синоніми, тому що кожний з них має своє специфічне значення;
- *внутрішня організація* обумовлює принципово імовірнісну природу інноваційних процесів;
- в якості *головної ознаки*, що класифікує, сферу застосування, або область здійснення інновацій необхідно використовувати: техніко-технологічні, економічні, організаційно-управлінські, соціальні, концептуальні інновації тощо;
- основними *суб'єктами* інновацій є: особи, організації, а також суспільство в цілому;
- *домінуючим фактором* в розбудові інноваційній сфері виступає держава;
- *інноваційна політика* держави повинна містити в собі створення відповідної законодавчої бази, визначення пріоритетів, концентрацію ресурсів на «проривних» технологіях, створення й розвиток інноваційної інфраструктури й ін.;
- *інноватика*, як нова область знання, носить міждисциплінарний характер, тому що поєднує

різномірні сфери людської діяльності й може будуватися на ідеях синергетики;

- *інноваційна методологія* повинна будуватися на таких принципах як відкритість, єдність, лінійність й нелінійність, опора на зворотний зв'язок. Вона повинна бути чутливою до проблемних ситуацій, мати високу здатність до розв'язання, максимально задіяти творчий потенціал суб'єктів інноваційного процесу через створення необхідної мотивації [17].

В економічній літературі інноваційний продукт характеризується вищим технологічним рівнем, новими споживчими якостями товару або послуги порівняно з попереднім продуктом.

Тож невід'ємною властивістю інновації є науково-технічна новизна та практичне застосування у виробництві. Можливість комерційної реалізації задуму виступає, як потенційна властивість.

В умовах ринкової економіки основною складовою інноваційної діяльності, як вже зазначено, є нововведення, новизна та інвестиції.

Існує багато варіантів класифікації інноваційних процесів, розроблених вітчизняними та зарубіжними авторами. При цьому як найважливіші ознаки найчастіше розглядаються ступінь новизни, сферу застосування, характер використання, призначення та типи інновацій (економічні, організаційні, технологічні, товарні і суспільні інновації, технічні та соціальні; радикальні, поліпшуючі, модифікаційні; технологічні, виробничі, економічні, торговельні, соціальні, організаційні, реактивні (реакція на щось) та стратегічні [40].

Тобто інновації – це результат взаємодії між її творцями і споживачами.

Нині важливу роль у визначенні спрямованості дослідницької й інноваційної діяльності відіграє ринок. Тому потрібно здійснювати ретельне, постійне оцінювання потреб ринку, виявляти способи їх задоволення.

Проведений аналіз обсягів фінансування та витрат на інноваційну діяльність в економіці України свідчить, що останнім часом вони зростають із року в рік. Попри значні темпи збільшення фінансування на інноваційну діяльність, вітчизняній економіці для переходу на інноваційну модель розвитку нині потрібні не сотні мільйонів гри-

вень, а десятки мільярдів доларів. Тільки достатнє фінансове забезпечення дасть змогу здійснити цей стратегічний напрям розвитку економіки нашої держави [31].

Основою для офіційної російської термінології в сфері інноваційної діяльності є «Концепція інноваційної політики Російської Федерації на 1998–2000 роки». Однак слід визнати, що запропоноване там визначення «інновації» не відповідає ситуації сьогодення, що змушує вітчизняних учених орієнтуватися на морально застарілий документ та активно формулювати свої власні визначення [32].

Відзначимо, що в цілому ряді країн проблема термінологічного апарату в інноваційній сфері не стоїть настільки гостро, оскільки багато хто з них керуються визнанням на міжнародному рівні нормативним документом «Рекомендації зі збору й аналізу даних по інноваціях» (так зване «Керівництво Осло») [35], підготовленим Організацією економічного співробітництва й розвитку і Статистичним бюро Європейських співтовариств.

Неприспосованість запропонованого в даному документі визначення «інновації» для нашої країни обумовлене деякими мовними особливостями, термінологічними традиціями, менталітетом і, можливо, бажанням впливати «власним шляхом».

У подальшому, пропонуємо Вашій увазі ряд інших визначень, які стосуються сфери інноваційної діяльності.

Інновація – це оригінальне рішення, що володіє світовою новизною і одержало втілення в доступних споживачам продуктах, послугах або технологіях, які щонайкраще задовольняють (а в деяких випадках і формують) нові суспільні або виробничі потреби, задовольняють їх по-новому або суттєво більш повним чином [26].

Інноваційною діяльністю є сукупність заходів, спрямованих на створення, впровадження, поширення та реалізацію інновацій відповідно до Закону України «Про інноваційну діяльність» з метою отримання комерційного та/або соціального ефекту, які здійснюються шляхом реалізації інвестицій, вкладених в об'єкти інноваційної діяльності [9]. Виходячи із усього сказаного вище, можна дати наступне визначення поняттю «інновація».

Тобто стає зрозумілим зростання ролі інновацій як фактору економічного росту окремих країн, що ставить на порядок денний питання про вироблення державної політики стосовно інноваційної діяльності, її розширенні й стимулюванні, а, отже, актуалізує дослідження інноваційного процесу й розробки такої області знання як інноватика [18].

На наш погляд, доцільним вважається відзначити високий методологічний потенціал *Модельного Закону про інноваційну діяльність*.

– *інноваційна діяльність* – діяльність, що забезпечує створення й реалізацію (уведення в цивільний оборот) новацій (нововведень) і одержання на їхній основі практичного результату (нововведення) у вигляді нової продукції (товару, послуги), нового способу проведення (технології), а також реалізованих на практиці розв'язків (заходів) організаційного, виробничо-технічного, соціально-економічного й іншого характеру, що виявляють позитивний вплив на сферу проведення, суспільні відносини й сферу керування суспільством;

– *новація (нововведення)* – результат інтелектуальної діяльності, що є об'єктом цивільно-правових відносин, що володіє ознаками:

а) новизни, тобто новими якостями, властивостями й іншими відмітними від існуючих аналогів ознаками;

б) практичної застосовності з погляду споживчої корисності й безпеки;

в) економічної ефективності (конкурентоспроможності);

– *інноваційний продукт* – результат інноваційної діяльності (нововведення, інновація), що одержав практичну реалізацію у вигляді нового товару, послуги, способу проведення (технології) або іншого суспільно корисного результату;

– *інноваційний потенціал* – сукупність інтелектуальних, матеріальних, фінансових, науково-технічних, кадрових, організаційних і інших ресурсів, приваблюваних для здійснення інноваційної діяльності [28].

Угода про формування й статус міждержавних інноваційних програм і проектів в науково-технологічній сфері *інноваційною діяльністю* визначає

сукупність заходів, спрямованих на створення, впровадження, поширення та реалізацію інновацій відповідно до Закону України «Про інноваційну діяльність» з метою отримання комерційного та/або соціального ефекту, які здійснюються шляхом реалізації інвестицій, вкладених в об'єкти інноваційної діяльності [9].

Продуктивними для аналізу є визначення іншого документу:

- *інновації (нововведення)* – нові або вдосконалені технології, види продукції або послуг, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що безпосередньо сприяють просуванню технологій, товарної продукції й послуг на ринок;
- *інноваційна діяльність* – діяльність, що забезпечує створення й реалізацію інновацій;
- *інноваційна продукція* – результат інноваційної діяльності, призначений для реалізації;
- *інноваційна сфера* – область діяльності виробників і споживачів інноваційної продукції (робіт, послуг), що включає створення й поширення інновацій;
- *національна інноваційна система* – сукупність законодавчих, структурних і функціональних компонентів, що забезпечують розвиток інноваційної діяльності [33].

Міжнародна програма інноваційної співпраці країн-учасниць СНД на період до 2020 року дає також ґрунтовні визначення термінології стосовно інноваційної діяльності.

- *Інноватика* – галузь знань, що включає методологію й організацію інноваційної діяльності.
- *Інновації* – нові або вдосконалені технології, види продукції або послуг, а також організаційно-технічні розв'язки виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що безпосередньо сприяють просуванню технологій, товарної продукції й послуг на ринок.
- *Інноваційна діяльність* – вид діяльності, пов'язаний із трансформацією ідей (звичайно результатів наукових досліджень і розробок або інших науково-технічних досягнень) у технологічно нові або вдосконалені продукти

або послуги, впроваджені на ринку, у нові або вдосконалені технологічні процеси або способи проведення (передачі) послуг, використані в практичній діяльності. Інноваційна діяльність припускає цілий комплекс наукових, технологічних, організаційних, фінансових і комерційних заходів, і саме у своїй сукупності вони приводять до інновацій.

- *Інноваційний потенціал* – сукупність ресурсів різних видів, що включає матеріальні, фінансові, інтелектуальні, науково-технічні й інші ресурси, необхідні для здійснення інноваційної діяльності [34].

У Законі України «Про інноваційну діяльність» наведені нижче терміни вживаються в такому значенні:

- *інновації* – новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери;
- *інноваційна діяльність* – діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг;
- *інноваційний продукт* – результат науково-дослідної і (або) дослідно-конструкторської розробки, що відповідає вимогам, встановленим цим Законом [10].

Ряд інших законодавчих актів розширює розуміння інноваційної діяльності:

- *наукова діяльність* – інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання і використання нових знань. Основними її формами є фундаментальні та прикладні наукові дослідження;
- *науково-технічна діяльність* – інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання і використання нових знань у всіх галузях техніки і технологій. Її основними формами (видами) є науково-дослідні, дослідно-конструкторські, проектно-конструкторські, технологічні, пошукові та проектно-пошукові роботи, виго-

товлення дослідних зразків або партій науково-технічної продукції, а також інші роботи, пов'язані з доведенням наукових і науково-технічних знань до стадії практичного їх використання;

- *фундаментальні наукові дослідження* – наукова теоретична та (або) експериментальна діяльність, спрямована на одержання нових знань про закономірності розвитку природи, суспільства, людини, їх взаємозв'язку;
- *прикладні наукові дослідження* – наукова діяльність, спрямована на одержання нових знань, що можуть бути використані для практичних цілей;
- *науковий результат* – нове знання, одержане в процесі фундаментальних або прикладних наукових досліджень та зафіксоване на носіях наукової інформації у формі звіту, наукової праці, наукової доповіді, наукового повідомлення про науково-дослідну роботу, монографічного дослідження, наукового відкриття тощо;
- *науково-прикладний результат* – нове конструктивне чи технологічне рішення, експериментальний зразок, закінчене випробування, розробка, яка впроваджена або може бути впроваджена у суспільну практику;
- *науково-технічні (експериментальні) розробки* – науково-технічна діяльність, спрямована на створення нових матеріалів, продуктів, процесів, пристроїв, технологій, систем і надання нових послуг або на істотне вдосконалення тих, що вже виробляються (надаються) чи введені в дію;
- *наукова (науково-технічна) продукція* – науковий та (або) науково-прикладний результат, призначений для реалізації [6].

Тобто, інновації – суть складний соціальний феномен, функціонування якого викликає системні соціальні зміни.

Вивчення інновації як соціального феномена дозволяє зробити висновок про те, що інноваційний розвиток сучасного суспільства має негативну, тривожну тенденцію: здійснюється масштабно, але стихійно. Це підтверджується також наступними шістьма визначеннями.

Інновація – соціокультурний феномен і трактується як соціокультурна модель об'єктивації «нового», за допомогою якої можливо не тільки виявити особливості культурної реалії, але й спрогнозувати її подальший розвиток [18].

Інновація – це впроваджений суб'єктом господарювання у виробничий процес відповідно до інноваційного проекту результат інтелектуальної, в тому числі наукової та науково-технічної, діяльності, оформлений у встановленому законом порядку як об'єкт права інтелектуальної власності та доведений до рівня інноваційного продукту зі здійсненням науково-дослідних та/або дослідно-конструкторських робіт та виготовленням дослідних зразків, пробних партій продукції та/або запровадженням експериментального виробництва.

Основними *функціями інновацій* є: інтелектуально-інформаційна, техніко-технологічна, інвестиційна та конкурентна. Зазначені функції дозволяють встановити необхідні для їх реалізації властивості інновацій.

Державна інноваційна політика – це окремий напрямок економіко-правової політики держави, в рамках якої розробляється та реалізується система заходів державного регулювання зі стимулювання, планування, управління, підтримки та контролю за інноваційними процесами, що мають місце в науково-технічній, виробничій та інших сферах соціально-економічного життя країни. Предметом державної інноваційної політики, вважаємо, має бути визнано національну інноваційну систему, щодо якої держава виконує, насамперед, забезпечувальну, координаційну та контрольну функції.

Інноваційні правовідносини – це врегульовані нормами права суспільні відносини, пов'язані зі створенням, комерціалізацією інноваційних продуктів та їх реалізацією як інновацій, які виникають у процесі організації та здійснення інноваційної діяльності й закінчуються успішним впровадженням інноваційних продуктів як інновацій. Інноваційні правовідносини мають комплексний характер, об'єднуючи низку простих, однорідних відносин, які складаються протягом здійснення інноваційного циклу.

Суб'єктами інноваційної діяльності є суб'єкти господарювання, які здійснюють діяльність із безпосереднього створення або із забезпечення створення на основі об'єктів інтелектуальної власності інноваційних продуктів, готових до безпосереднього впровадження (використання) в умовах конкретного виробництва, господарської діяльності чи іншій сфері, та їх упровадження чи використання як інновацій із випуском нової (суттєво удосконаленої) продукції, виконанням інноваційних робіт, наданням інноваційних послуг, а також отриманням інших суттєвих результатів від реалізації інновацій [1].

Закон України «Про наукові парки» дає визначення спеціального режиму інноваційної діяльності, як правового режиму, який передбачає надання державної підтримки щодо стимулювання діяльності технологічних парків, їх учасників та спільних підприємств при реалізації проектів за пріоритетними напрямками діяльності технологічних парків [7].

Без обґрунтування зазначимо, що ряд з наведених нами визначень і тих, які даються у подальшому рядом наступних трактовок є так званими відносно «пустими» поняттями і описують явище за формою, а не за змістом. Наприклад:

- *державна інноваційна політика* – це окремий напрямок економіко-правової політики держави, в рамках якої розробляється та реалізується система заходів державного регулювання зі стимулювання, планування, управління, підтримки та контролю за інноваційними процесами, що мають місце в науково-технічній, виробничій та інших сферах соціально-економічного життя країни. Предметом державної інноваційної політики, вважаємо, має бути визнано національну інноваційну систему, щодо якої держава виконує, насамперед, забезпечувальну, координаційну та контрольну функції;
- *інноваційні правовідносини* – це врегульовані нормами права суспільні відносини, пов'язані зі створенням, комерціалізацією інноваційних продуктів та їх реалізацією як інновацій. Виникають у процесі організації та здійснення інноваційної діяльності й закінчуються успішним упровадженням інноваційних продуктів як інновацій. Інноваційні правовідносини ма-

ють комплексний характер, об'єднуючи низку простих, однорідних відносин, які складаються протягом здійснення інноваційного циклу.

У визначені ІД присутні філософсько-соціально-психолого-економічні аспекти, які переважають всі інші.

Інновації визначаються в першу чергу як соціокультурний феномен, соціокультурна модель об'єктивації «нового», за допомогою якої можливо не тільки виявити особливості культурної реалії, але й спрогнозувати її подальший розвиток.

Основними характеристиками інновацій є: цілеспрямоване впровадження в існуючу практику того чи іншого нововведення, завдяки якому відбуваються позитивні зміни; процес, який сприяє позитивним і закономірним трансформаціям соціуму; нову духовну реальність, сутність якої вступає у певну суперечність з наявною традицією; сукупність виробничих, комерційних, адміністративних та інших заходів, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери.

Як бачимо, загалом інновацію описують як:

- **процес**, у якому винахід або ідея набувають економічного змісту; процес застосування нових технологій та виробів; суспільно-технологічний та економічний процес, який завдяки практичному використанню ідей та винаходів сприяє створенню кращих за своїми характеристиками виробів і технологій; процес у ході якого винахід чи відкриття доводиться до стадії практичного застосування і починає давати економічний ефект, новий поштовх науково-технічних знань, що забезпечують ринковий успіх; процес, спрямований на створення, виробництво, розвиток та якісне удосконалення нових видів виробів, технологій, організаційних форм; складний процес, що представляє собою «ланцюг» взаємозалежних і змін, що свідомо ініціюються, що бере початок у сфері фундаментального знання, що існує в науково-технічній сфері та завершується в сфері споживання (новим способом задоволення вже наявних потреб);
- **сукупність** технічних, виробничих і комерційних заходів, що спричиняють появу на ринку

нових товарів, промислових процесів та устаткування;

- **результат**, який дістав втілення у вигляді нового або удосконаленого продукту, впровадженого на ринку, нового або удосконаленого технологічного процесу, що знайшов використання у практичній діяльності, як будь-яку зміну у внутрішній структурі господарського організму; результат у вигляді нових методів, продукції, технологічних процесів; **результат взаємодії між її творцями і споживачами**; результат інтелектуальної діяльності, що є об'єктом цивільно-правових відносин, що володіє ознаками новизни, практичної застосовності і економічної конкурентоспроможності; результат інтелектуальної, в тому числі наукової та науково-технічної, діяльності, оформлений у встановленому законом порядку як об'єкт права інтелектуальної власності та доведений до рівня інноваційного продукту зі здійсненням науково-дослідних та/або дослідно-конструкторських робіт та виготовленням дослідних зразків, пробних партій продукції та/або запровадженням експериментального виробництва;
- **новий продукт** або послуга, спосіб їх виробництва, нововведення в організаційній, фінансовій, науково-дослідній та інших сферах, будь-яке удосконалення, що забезпечує економію витрат або створює умови для такої економії і характеризуються насамперед ефективністю вкладених коштів, розвитком винахідництва та раціоналізаторства;
- **оригінальне рішення**, що володіє **світовою новизною** і одержало втілення в доступних споживачам продуктах, послугах або технологіях, які щонайкраще задовольняють (а в деяких випадках і формують) нові суспільні або виробничі потреби, задовольняють їх по-новому або суттєво більш повним чином;
- **нові або вдосконалені конкурентоздатні технології**, види продукції або послуг, а також організаційно-технічні рішення.

Інноваційна діяльність – це:

- діяльність, в результаті якої народжується щось нове (новація), яке відзначається неповторністю та оригінальністю і якого до того не існувало

в природі, суспільстві з метою отримання комерційного та/або соціального ефекту;

- діяльність, що забезпечує створення й реалізацію (уведення в цивільний оборот) новацій (нововведень) і одержання на їхній основі практичного результату (нововведення) у вигляді нової продукції (товару, послуги), нового способу проведення (технології), а також реалізованих на практиці розв'язків (заходів) організаційного, виробничо-технічного, соціально-економічного й іншого характеру, що виявляють позитивний вплив на сферу проведення, суспільні відносини й сферу керування суспільством;
- діяльність, що забезпечує створення й реалізацію інновацій;
- сукупність заходів, спрямованих на створення, впровадження, поширення та реалізацію інновацій з метою отримання комерційного та/або соціального ефекту;
- вид діяльності, пов'язаний із трансформацією ідей (звичайно результатів наукових досліджень і розробок або інших науково-технічних досягнень) у технологічно нові або вдосконалені продукти або послуги, впроваджені на ринку, у нові або вдосконалені технологічні процеси або способи проведення (передачі) послуг, використані в практичній діяльності;
- діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг.

Тобто без глибокого вивчення проблематики дати визначення ІД за суттю досить складно. Але застосувавши наші попередні нароби з виокремлення правил створення понятійно-категоріального апарату ми можемо зазначити наступне.

Інноваційна діяльність є підставою створення нового знання та інтелектуальних продуктів визнаних на державному, регіональному та світовому рівнях, на які у подальшому поширюється право власності.

Тобто це формулюванням дає підстави зазначити, що на підставі аналізу інформації людським інтелектом створюється нове знання, тобто взагалі щось нове. Нове знання визнане на держав-

ному, міждержавному, регіональному чи світовому рівнях є інноваціями, які у подальшому визначаються нематеріальними і матеріальними.

Творцем нематеріального інноваційного продукту є конкретний автор.

Надто часто для матеріалізації інноваційного продукту також потрібен автор методики, чи технології його матеріалізації.

В залежності від фінансування (державне та недержавне) визначається – право власності на нематеріальний інноваційний продукт – інтелектуальну власність та матеріалізований інноваційний продукт – фізичну власність.

Викладене до Вашої уваги вище дає можливість зробити окремі проміжні висновки.

По перше – сутність будь-якої діяльності визначається, вибачте за тавтологію – визначеннями. Останні можуть бути викладені як у нормативно-правових актах, так і науково-навчально-прикладних джерелах. Офіційними у використанні є визначення у нормативно-правових актах, які мають чітко та безпроблемно донести до пересічного громадянина зміст документа, який визначає організаційні та управлінські аспекти інноваційної діяльності. Законодавство в першу чергу має бути чітко структурованим (кодифікованим, структурованим за змістом) на відміну від існуючого, де визначення викладаються практично еkleктично, безсистемно. Не визначене на рівні законодавства співвідношення понятійно-категоріального апарату стосовно різних «сфер» інноваційності.

І ми навряд чи щось змінимо на краще – якщо не протиставимо черговому наборові побажань чіткий, логічний набір параметрів ІД. На нашу думку є вкрай важливою та необхідною кодифікація, чи хоча б гармонізація чинного законодавства. Але задля цього потрібно визначитися у принципах, термінології та напрямках удосконалення нормативно-правової бази.

Це дасть змогу структурувати відомчу нормативно-правову базу з метою організації ефективного захисту державних та недержавних таємниць, у тому числі ноу-хау на ранній стадії, котрі в майбутньому можуть стати секретними відомостями. Це забезпечить наш поки що досить високий нау-

ково-технологічний потенціал від втрат, а Україну від суттєвих матеріальних та моральних збитків.

Основними ознаками інноваційної діяльності є: впровадження, використання та комерціалізація результатів наукових досліджень й розробок у виробництво і соціальну сферу; нематеріальні блага – результати інтелектуальної діяльності (результати наукових досліджень і розробок), які доводяться до стану інноваційного продукту та впроваджуються як інновації; довгостроковий характер; високий ступінь непередбачуваності наслідків та результатів, тобто ризиковий характер; супроводжується інвестуванням коштів у нематеріальні об'єкти – результати наукових досліджень і розробок – з метою їх впровадження та/або використання; позитивні соціально-економічні зрушення; підвищення конкурентоздатності суб'єктів господарювання та продукції, що ними випускається на базі реалізації інновацій.

Вжиття заходів для впровадження об'єктів права інтелектуальної власності в економічний обіг є першим кроком на шляху здійснення інноваційної діяльності.

З метою повного, узгодженого та системного правового забезпечення функціонування національної інноваційної системи доцільно здійснити кодифікацію законодавства України про інноваційну діяльність, результатом якої має стати комплексний нормативно-правовий акт (наприклад, Інноваційний кодекс) [1].

Приступаючи до розгляду визначення змістовних складових інноваційної діяльності ми зазначаємо, що базовий Закон України стосовно інноваційної діяльності, а саме Закон України «Про інноваційну діяльність» змістовну сторону інноваційної діяльності не визначає.

Він визначає практично все: понятійно-категоріальний апарат, законодавчу базу у сфері інноваційної діяльності, мету і принципи ІД, напрями державної інноваційної політики, об'єкти і суб'єкти інноваційної діяльності, частково економічні та організаційні засади державного регулювання інноваційної діяльності в Україні, встановлює форми стимулювання державою інноваційних процесів і спрямований на підтримку розвитку економіки України інноваційним шляхом, окрім змісту ІД.

Тобто *сутність* – визначення інноваційної діяльності законом надається, а от зміст – ні.

Задля його визначення проаналізуємо ряд теоретико-прикладних документів, які нададуть змогу визначити зміст інноваційної діяльності взагалі.

В першу чергу розглянемо рішення Економічної ради Співдружності Незалежних Держав «Про Концепцію науково-інформаційного забезпечення програм і проектів держав-учасників СНД в інноваційній сфері». Рішення також визначає лише основні напрями отримання інформаційних ресурсів для створення інноваційних продуктів без чіткого визначення їх змісту.

Модельний закон про інноваційну діяльність визначає зміст і види інноваційної діяльності статтею 5 досить несподівано [28] – статтею декларується і зміст, і види ІД, а насправді 13 позиціями визначаються лише види інноваційної діяльності, що в нормах права є недопустимим. Таким чином, читачі закону самі мають для себе визначати зміст такої діяльності.

Тобто статтею декларується і зміст і види, а насправді визначаються лише види інноваційної діяльності, що в нормах права є недопустимим. Отже, читачі закону самі мають для себе визначати зміст такої діяльності.

Зазначене вище, є відображенням високої складності визначення змістовної сторони інноваційної діяльності, у структурі якої левову частку займають характеристики економічної діяльності і лише потім виникають правові наслідки останньої.

Тобто:

Аналіз масштабів та результативності інноваційної діяльності в економіці України свідчить про відносно низьку активність використання на виробництві науково-технічних досягнень, їх слабке залучення до вирішення основних завдань відновлення вітчизняної економіки.

Інновації ще не мають вирішального значення для розвитку економічної діяльності і забезпечення економічної стабільності держави, хоча інноваційна діяльність є сьогодні чи не найважливішою умовою створення конкурентоспроможних товарів та послуг як фактора зростання економіки нашої країни і держава повинна здійснювати пряме

фінансування інноваційних проектів, стимулювати інвестиції в інноваційні проекти з боку приватних і державних підприємств через створення пільгових умов для тих підприємств, які впроваджують прогресивну техніку і технології, а також займаються науково-дослідною діяльністю.

Проведення інноваційних заходів у складних умовах сучасної економічної ситуації об'єктивно пов'язане зі значними труднощами та фінансовими ризиками. Аналіз статистичних даних свідчить, що фінансові труднощі найбільше впливають на процес науково-технічного розвитку виробництва.

Негативний вплив на інноваційну діяльність зовнішніх факторів посилюється дією внутрішніх негараздів господарювання – той самий «чиновник» у системі управління, а також відставання організації виробництва від розвитку умов та потреб ринкового середовища.

Також в Україні на даний час відсутні достовірні схеми, чи адекватні сучасним умовам методи оцінювання інноваційного потенціалу. Через це багато наших підприємств у процесі приватизації втрачають вдвічі, а то і втричі від своєї реальної вартості.

Важливо зрозуміти, що інноваційний розвиток – це довготривалий національний проект. Його реалізація не повинна залежати ні від політичних, ні від будь-яких інших впливів [31].

На основі дослідження вітчизняного та зарубіжного досвіду переходу економік на інноваційний шлях розвитку пропонується при формуванні державної економічної політики перенести центр уваги на роль знанневого фактору в забезпеченні переходу від індустріального до інформаційного суспільства.

При цьому як система централізованих органів науково-технічної інформації, так і незалежний сектор інформаційних послуг у вигляді різних аналітичних центрів, консалтингових компаній і груп повинні враховувати, що інформація, яка циркулює в економічній системі, має компоненти, що характеризують інтелектуальний зміст будь-якого товару чи будь-якої послуги.

Формалізація процедури трансферу технологій як феномену соціально-економічного розвитку до-

зволяє розглядати з єдиних концептуальних позицій процеси трансферу технологій різного рівня: міждержавного, міжрегіонального, міжгалузевого, комбінованого.

Доведено, що багатовимірність критеріїв оцінки ефективності інноваційних проектів, розмаїття часових інтервалів, на які розраховано оцінки за окремими критеріями ефективності, потребують певної організаційної інфраструктури, розподіленої в просторі та в часі, яка забезпечує ефективну реалізацію проблемно-орієнтованої методології і методів при вирішенні питань техніко-економічного обґрунтування інноваційних проектів [20].

У ході аналізу нормативно-правових актів про інноваційну діяльність виявлено відсутність системності до регулювання відносин, що виникають у зв'язку із розробленням, створенням, розповсюдженням інноваційних продуктів та їхнім упровадженням як інновацій, – чинне інноваційне законодавство відокремлено врегульовує різні види відносин в інноваційній сфері, не враховує положень інших законодавчих актів, пов'язаних зі здійсненням інноваційної діяльності, що дозволяє говорити про необхідність його удосконалення в напрямку запровадження та забезпечення системного правового регулювання відносин в інноваційній сфері.

Інноваційною діяльністю у сфері господарювання є діяльність зі створення на підставі об'єктів права інтелектуальної власності інноваційних продуктів, готових до безпосереднього впровадження (використання) в умовах конкретного виробництва чи господарської діяльності, їх комерціалізації та впровадження (використання) як інновацій у виробництві та соціальній сфері, що здійснюється на основі реалізації інвестицій, з отриманням нової або суттєво удосконаленої продукції, виконанням інноваційних робіт, наданням інноваційних послуг, а також підвищенням техніко-технологічних показників відповідної господарської діяльності та виробничого процесу.

Викладене вище дає підстави до наступних висновків.

Інноваційна діяльність є підставою створення нового знання та інтелектуальних продуктів визнаних на державному, регіональному та світовому рівнях, на які у подальшому поширюється право власності.

Тобто це формулюванням вводить до науково-практичного обігу методик утворення інновацій: на підставі аналізу інформації людським інтелектом створюється нове знання, тобто взагалі щось нове. Нове знання визнане на державному, міждержавному, регіональному чи світовому рівнях є інноваціями, які у подальшому визначаються нематеріальними і матеріальними.

Творцем нематеріального інноваційного продукту є конкретний автор.

Надто часто для матеріалізації інноваційного продукту також потрібен автор методики, чи технології його матеріалізації.

В залежності від фінансування (державне та недержавне) визначається – право власності на нематеріальний інноваційний продукт – інтелектуальну власність та матеріалізований інноваційний продукт – фізичну власність.

На цій підставі, в першу чергу потребує обґрунтування понятійно-категоріальний апарат стосовно інноваційної діяльності та інтелектуальної власності, і однозначність його застосування у нормативно-правових актах держави. Тобто необхідна кодифікація всієї відкритої та закритої нормативно-правової бази стосовно інноваційної діяльності та права інтелектуальної власності.

По-друге – потребує структуризації кількості державних органів та недержавних організацій, які беруть участь у інноваційній діяльності та забезпеченні безпеки об'єктів інтелектуальної власності, а також однозначне визначення та трактування їх компетенції.

По-третє, потребує остаточного визначення і узгодження за змістом інноваційної доктрини та політики держави, а також перелік інноваційних програм та державних програм розвитку науково-промислового комплексу України.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Атаманова Ю. Є. Основні проблеми системного господарсько-правового регулювання відносин в інноваційній сфері : автореф. дис... д-ра юрид. наук : 12.00.04 / Ю. Є. Атаманова ; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. – Х., 2009. – 37 с. – укр.
2. Беленок А. Дедовщина в науке, построенной по армейскому принципу [Электронный ресурс] // «Зеркало недели. Украина». – 2007, 2–8 июня. – № 21 (650). – Режим доступа : <http://www.zn.ua/3000/3100/59474/>
3. Вінник О. М. Господарське право [Електронний ресурс] / 2. Заходи щодо стимулювання про інноваційну діяльність : навчальний посібник. – К., 2009. – 768 с. – Режим доступу : <http://books.br.com.ua/12314>
4. Волынкина М. В. Правовая сущность термина «инновация» // Инновации. – 2006. – № 1 (88). – С. 64–69.
5. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про інформацію» та Закону України «Про доступ до публічної інформації» від 27 березня 2014 року № 1170-VII.
6. Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» // Відомості Верховної Ради України. – 2006 р., № 45, ст. 434; 2010 р., № 33, ст. 471; 2011 р., № 23, ст. 160.
7. Закон України «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003, № 23, ст. 148.
8. Закон України «Про загальнодержавну комплексну програму розвитку високих наукоємних технологій» // Голос України. – 2004. – 15 червня.
9. Закон України «Про інвестиційну діяльність» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1991, № 47, ст. 646.
10. Закон України «Про інноваційну діяльність» Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2002, № 36, ст. 266.
11. Закон України «Про основи державної політики у сфері науки і науково-технічної діяльності», 13 грудня 1991 року № 1977-XII / Закони України. – Т. 2. – К., 1996. – С. 441–453.
12. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» // Урядовий кур'єр. – 2003. – 19 лютого.
13. Згуровский М. Весь научный потенциал Украины уступает одному Кембриджскому университету [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://speka.org.ua/content/view/1202/>
14. Згуровский М. Высшее образование на изломе общественного развития [Электронный ресурс] // «Зеркало недели. Украина». – zn 5, 8 февраля 2013. – Режим доступа : <http://gazeta.zn.ua/EDUCATION/vysshee-obrazovanie-na-izlome-obschestvennogo-razvitiya.html#comment>
15. Ильин В. В. Природа науки. Гносеологический анализ / В. В. Ильин А. Т. Калинин. – М. : Высш.шк., 1985. – 230 с.
16. Инновации как социальный феномен : автореф. дис... к. филос. наук : 09.00.11 [Электронный ресурс] / Т. А. Столярова ; Российский государственный социальный университет. – М., 2009. – Режим доступа : <http://www.disscat.com/content/innovatsii-kak-sotsialnyi-fenomen/>
17. Инновации: Философско-методологический анализ : автореф. дис... д-ра филос. наук : 09.00.11 [Электронный ресурс] / С. Е. Крючкова ; Московский государственный технологический университет «Станкин». – М., 2001. – рус. – Режим доступа : <http://www.disscat.com/content/innovatsii-filosofsko-metodologicheskii-analiz/>
18. Инновация как социокультурный феномен : автореф. дис... канд. филос. наук : 09.00.11 [Электронный ресурс] / А. В. Теркина ; Московский гуманитарный университет. – М., 2006. – 166 с. – рус. – Режим доступа : <http://www.disscat.com/content/innovatsiya-kak-sotsiokulturnyi-fenomen-0/>
19. Интеллектуальная собственность в инновационном развитии мировой экономики : автореф. дис... к. экон. наук : 08.00.14 [Электронный ресурс] / М. В. Гурова ; Московский государственный университет имени М. В. Ломоносова. – М., 2010. – рус. – Режим доступа : <http://www.disscat.com/content/intellektualnaya-sobstvennost-v-innovatsionnom-razviti-mirovoi-ekonomiki/>
20. Інноваційна діяльність як системний процес у конкурентній економіці: автореф. дис... д-ра екон. наук: 08.02.02 / В.П. Соловйов ; Нац. техн. ун-т «Харк. політехн. ін-т». – Х., 2006. – 35 с. – укр.
21. Інноваційне законодавство України: Повне зібрання нормативно-правових актів : у 3-х т. [укладачі: авт. кол.] / за заг. ред. В. В. Костицького. – К., 2003. – Т. 1. – 284 с. ; К., 2003. – Т. 2. – 192 с. ; К., 2003. – Т. 3. – 152 с.
22. Кулагин А. С. Немного о термине «инновация» / А. С. Кулагин // Инновации. – 2004. – № 7.
23. Лапицкая Л. В., Теория инновационного менеджмента: анализ и уточнение инновационного аппарата / Л. В. Лапицкая, П. В. Зобов // Инновации. – 2008. – № 8(118). – С. 96–99.
24. Лапко О. Інноваційна діяльність в системі державного регулювання / О. Лапко. – К. : ІЕП НАНУ, 1999. – С. 25.
25. Локтев В. Без науки у государства нет будущего / Зеркало недели. – 13–19 ноября 2010. – № 42 (822).
26. Маннапов А. Р., Маннапов Л. Р., Кузнецова А. А. К вопросу о содержании понятия «Инновация» // «Мировое сообщество: проблемы и пути решения», Выпуск № 31 / Форум молодых ученых Приволжского федерального округа при поддержке Фонда подготовки кадрового резерва «Государственный клуб», Уфа 2012 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.niichimash.ru/inno.php>

27. Межжерин В. Дилетантизм в науке [Электронный ресурс] / В. Межжерин // «Зеркало недели. Украина». – 23 ноября 2012. – № 42. – Режим доступа : http://zn.ua/SCIEN%CE/dileta%tizm_v_%auke-112611.html
28. Модельный закон об инновационной деятельности. Принят на двадцать седьмом пленарном заседании Межпарламентской Ассамблеи государств – участников СНГ. – 2006. – Постановление № 27-16. – 16 ноября 2006 года [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://zakon.rada.gov.ua>
29. Монастырный Е. А. Термины и определения в инновационной сфере / Е. А. Монастырный // Инновации, 2008, № 2 (212), с. 28–31.
30. Омецинский Д. Чему учил Сергей Капица [Электронный ресурс] // «Зеркало недели. Украина». – 1 февраля 2013. – № 4. – Режим доступа : <http://gazeta.zn.ua/perso%alities/chemu-uchil-sergey-kapica.html>
31. Пашута М. Інновації як фактор випереджального розвитку економіки / М. Пашута // «Персонал» / МАУП – Вип. 6. – К., 2006. – 98 с. – С. 16–24.
32. Постановление Правительства РФ от 24 июля 1998 года, № 832 Концепция инновационной политики Российской Федерации на 1998–2000 годы.
33. Решение Экономического совета Содружества Независимых Государств от 13 марта 2009 года «О Концепции научно-информационного обеспечения программ и проектов государств-участников СНГ в инновационной сфере». Москва.
34. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку національної інноваційної системи» від 17 червня 2009 р. № 680-р.
35. Руководство Осло. Рекомендации по сбору и анализу данных по инновациям [3-е изд.; перевод с английского – изд. 2-е исправлен.]. – М., 2010. – 107 с. Электронная версия: <http://mon.gov.ru/files/materials/7766/ruk.oslo.pdf>
36. Симон Ж. Культурная историчность разума. Пример Кеплера // Разум – культура = Raison et culture: Тр. междунар. франко-сов. коллоквиума [Лиль, 26–29 апр. 1978 г.] / под ред. В. Н. Кузнецова. – М. : Изд-во МГУ, 1983. – С. 18.
37. Тоффлер Э. Шок будущего [пер. с англ.] / Э. Тоффлер. – М. : АСТ, 2002 – 204 с.
38. Управление инновационными проектами : учеб. пособие / под ред. проф. В. Л. Попова. – М. : ИНФРА-М, 2007. – 336 с.
39. Федораев С. В. Теоретико-методологические подходы к определению содержания и классификации инноваций как фактора обеспечения экономической безопасности // Научно-аналитический журнал «Вестник Санкт-Петербургского университета Государственной противопожарной службы МЧС России», 2010, Т. 5, № 1, с. 42–51.
40. Федоренко В. Г. Инвестознавство : підручник / В. Г. Федоренко. – 3-тє вид., допов. – К. : МАУП, 2004. – 480 с. : іл. – Бібліогр.: – С. 373–381.
41. Фёдоров В. К., Епанешникова И. К. О некоторых базовых философских категориях и закономерностях в понятийном аппарате теории инноваций // Инновации, 2008, № 7 (117), с. 82–85.
42. Флёрова А. Н. Понятие инновации в законодательстве Российской Федерации // Российский внешнеэкономический вестник, 2006, № 9, с. 64–67.
43. Цап Ю. Зеркала для светил [Электронный ресурс] / Ю. Цап // «Зеркало недели. Украина». – 25 января 2013. – № 3. – Режим доступа : <http://gazeta.zn.ua/science/zerkala-dlya-svetil.html>
44. Чумак О. В. Соціально-філософський аналіз поняття «інновація» та «інноваційна діяльність» [Електронний ресурс] / О. В. Чумак. – Режим доступу : http://www.zgia.zp.ua/gazeta/VISnIK_36_14.pdf
45. Шишкін О. Ключовий елемент, або Безпека країни – що буде завтра // «Дзеркало тижня. Україна». – 6 червня 2014. – № 20.
46. Шуст Н. Б. Інноваційна діяльність молоді: сутність, структура, функції : монографія / Н. Б. Шуст. – Вінниця : ВДМУ, 2001. – 223 с.
47. Яковлев А. Зигзаги инноваций [Электронный ресурс] // «Зеркало недели. Украина». – 17 февраля 2012. – № 6. – Режим доступа : http://zn.ua/ECONOMICS/zigzagi_innovatsiy__esli_ovelichenie_kachestvennyh_pokazateley_prevyshaet_sootvetstvuyushee_ovelich-97451.html
48. <http://lenta.ru/articles/2005/08/02/science/>